

Hvordan sætter man fokus på passiv drikning i alkoholforebyggelsen?

'Der må da være nogle områder, hvor barnepige-staten ikke skal blande sig!' Nej, siger man i Guldborgsund Kommune – hvis folk ikke kan styre deres adfærd over for andre når de drikker, så angår det os alle.

AF MAIBRITT KUSZON, GRETE ODDER
NIELSEN & HELENE GOLDBERG

Denne artikel er en opfølgning på artiklen 'Passiv drikning - en ny strategi i alkoholforebyggelsen', som blev bragt i sidste nummer af STOF. Artiklen i STOF nummer 13 omhandlede Guldborgsund Kommunes pilotundersøgelse om passiv drikning og teoretiske perspektiver i forhold til at fokusere på passiv drikning i alkoholforebyggelsen. I denne artikel fremlægger pilotundersøgelsens styregruppe, hvorledes Guldborgsund Kommune, med afsæt i kommunens nye sundhedspolitik,

vil sætte fokus på passiv drikning i alkoholforebyggelsen i fremtiden.

Ny sundhedspolitisk tilgang til alkohol

Baggrunden for pilotundersøgelsen om passiv drikning er Guldborgsund Kommunes sundhedspolitik vedrørende alkohol, som blev vedtaget i februar 2009. Sundhedspolitikken adskiller sig fra de fleste andre kommunale sundhedspolitikker ved at pointere, at alkohol *ikke er en privatsag*, eftersom den enkeltes alkoholadfærd har konsekvenser for andre. Sundhedspolitikken udvider derfor det traditionelle fokus fra et fokus på 'den drikkende' til i

lige så høj grad at handle om et fokus på omgivelserne - de 'passivt drikkende'⁽¹⁾. Alkohol er blot et af sundhedspolitikken's fokusområder. Andre fokusområder er øvrige rusmidler, trivsel, motion osv. Artiklen her omhandler, hvordan der i alkoholforebyggelsen eksplicit fokuseres på passiv drikning. I praksis vil alkohol/rusmiddelforebyggelsen nogle gange være overlappende (som fx i skoleundervisningen), ligesom alkoholforebyggelsen nogle gange vil føre til en opmærksomhed på andre trivselsproblemer eller øvrige rusmiddelrelaterede problemer. Det er vigtigt at pointere, at pro-

blemer relateret til alkohol – så vidt vi ved - ikke er større i Guldborgsund Kommune end andre steder; men at den danske uproblematiserede alkoholkultur generelt fører til mange forskellige problemer. Rent faktisk viser statistikker, at Guldborgsundborgere ligger under landsgennemsnittet, når det kommer til overskridelse af genstandsgrænserne. Forklaringen, som gives på fænomenet, er, at kommunens borgere er lavere uddannede end landsgennemsnittet, og at der er omvendt social ulighed, når det kommer til alkohol (altså, højtuddannede drikker mest).⁽²⁾ KRAM-undersøgelsen fra 2008 viste, at 9,6 % Guldborgsundborgere overskred genstandsgrænserne⁽³⁾. Pilotundersøgelsen om passiv drikning blev gennemført i marts 2009 og havde til formål at undersøge, hvor man-

ge der havde været udsat for passiv drikning. Undersøgelsen havde derudover til formål at afprøve, om det ville være muligt at samtale om alkohol i det offentlige rum. Pilotundersøgelsen peger blandt andet på, at det er yderst relevant at belyse problemstillingen vedrørende alkohol fra andre vinkler. Pilotundersøgelsen viste blandt andet, at 60% af deltagerne havde været udsat for passiv drikning ved at være *påvirket af eller bekymret for* alkoholadfærden hos personer i nærmeste omgangskreds, mens 37% havde været udsat for passiv drikning via *gener og påvirkninger* fra berusede personer inden for det sidste år⁽⁴⁾.

Igangværende tiltag med fokus på omgivelserne

Kommunens deltagelse i Sundhedsstyrelsens projekt 'Børn i Fa-

milier med Alkoholproblemer' udgør en væsentlig baggrund for, at sundhedspolitikken nu har rettet fokus imod alkohols konsekvenser for omgivelserne. Projektet har formålet at bringe problemstillinger vedrørende alkohol for dagen, problemer som man ikke tidligere så i det omfang, man gør nu, og som man heller ikke havde redskaberne til at håndtere, hvis man så dem. I erfaringsopsamling/evaluering af projektet forklarede en viceskoleleder eksempelvis, at personalet på skolen, han kom fra, i udgangspunktet troede, at de var særligt privilegerede, idet de ikke havde børn fra familier med alkoholproblemer. Men da de hørte de nationale tal og lærte, hvad de skulle kigge efter, måtte de erkende, at problemet var lige så stort hos dem som andre steder⁽⁵⁾. Problemets omfang

REAKTIONER PÅ PILOT-UNDERSØGELSEN OM PASSIV DRIKNING

Guldborgsund Kommunes lille pilotundersøgelse om passiv drikning har fået en overvældende national og lokal opmærksomhed, hvilket måske vidner om en generel parathed til at debattere den danske alkoholkultur.

Politikeren satte i sommeren 2009 begrebet til debat i en web-blog, hvilket førte til mange reaktioner, som overvejende var positive. Her er et par smagsprøver på reaktioner i debatten – såvel for som imod:

'[...] det passer perfekt til min opfattelse af det med alkohol.[...] at det ikke handler om genstande, men om det, alkoholen gør ved den, der drikker, og dennes omgivelser. Alkohol forpester relationen mellem børn og voksne, de voksne bliver dumme og naragtige – af og til ligeglade eller aggressive.'

'Endelig et godt udtryk, der dækker de medafhængige børn og partnere, der har levet eller lever under alkoholbelastede forhold. Og lad os så komme i gang med at få den utålelige danske forherligelse af den enkeltes ret til at drikke sig halv- eller helfuld ved enhver lejlighed til debat. Ved passiv druk kan man blive syg i sjælen, og det er lige så uacceptabelt, som det er at få astma af røg.'

'[...]Det må være op til den enkelte, hvordan man håndterer sine sociale relationer – om man er et behageligt menneske at være sammen med? Ærlig talt, der må da være nogle områder, hvor barnepigestaten ikke skal blande sig!'

'Jeg frygter, at det ender med en enten-eller kampagne, hvor man enten drikker og dermed som rygerne er en slem én, eller også drikker man slet ikke. [...] Jeg tror ikke, det vil føre til færre alkoholikere, da de jo alligevel er vant til ikke at være accepterede af det omgivende samfund, men det ville givetvis føre til færre folk, som snupper en øl eller et glas vin i weekenderne. [...] fra tid til anden vil jeg have lov til at nyde et godt glas øl/vin med god samvittighed, nu da jeg ikke længere må ryge.'

har således i høj grad overrasket de involverede i projektet. Nye beregninger viser, at der er 1.290 børn i Guldborgsund Kommune, der lige nu vokser op i en familie med alkoholproblemer. Det svarer til to til tre børn i hver skoleklasse i Guldborgsund Kommune. Tallet er baseret på en statistisk beregning på baggrund af nationale tal fra Sundhedsstyrelsen sammenholdt med befolkningstallet i Guldborgsund Kommune. I forbindelse med projektet har kommunen derfor allerede forud for sundhedspolitikens vedtagelse og pilotundersøgelsen iværksat en række tiltag, som har fokus på omgivelserne, især børn og familier.

I forbindelse med projektet har udvalgte skoler og daginstitutioner – herunder hele dagplejen – siden 2007 uddannet nøglepersoner, som har fået en særlig viden om børn i fa-

milier med alkoholproblemer, så de kan spotte børnene, støtte dem og tale med forældrene om problemstillingen. Ligeledes er der i forbindelse med projektet udviklet alkoholpolitikker og handleplaner på børne- og skoleområdet. I forbindelse med forankring af projektet i kommunen blev det i 2008 politisk vedtaget, at alle kommunale skoler og daginstitutioner skal have en alkoholpolitik og handleplan, ligesom det er vedtaget, at der skal udbydes kurser til udpegede nøglepersoner fra skoler og daginstitutioner (af to dages varighed), med henblik på at formidle viden og handlekompetencer i forhold til børn i familier med alkoholproblemer. Slutteligt er det vedtaget, at Center For Afhængighed (CFA) skal udbyde træningsdage (af én dags varighed) for alle interesserede fra daginstitutioner

og skoleområdet, så de får viden og handlekompetencer i forhold til børn i familier med alkoholproblemer. Dermed er et fokus på børn og familier med alkoholproblemer nu fast forankret i driften.

I CFA, som tilbyder alkoholbehandling i Guldborgsund Kommune, har man implementeret et relationsperspektiv i alkoholbehandlingen, hvilket i praksis betyder, at man afdækker en drikkendes relationer, så snart personen går i alkoholbehandling, ligesom man i behandlingsforløbet har fokus på, hvordan alkoholen påvirker omgivelserne. Endvidere tilbyder CFA nu også pårørendebehandling i det omfang, der er ressourcer til det, og dette er p.t. desværre med venteliste. Baggrunden herfor er, at der p.t. kun er lovgivningsmæssig pligt til at behandle personen med

Der har også været reaktioner lokalt i Guldborgsund Kommune.

I forbindelse med pilotundersøgelsens gennemførelse var borgerne imødekommende og interesserede og ville gerne fortælle om deres mange forskellige oplevelser med passiv drikning. Vi oplever, at tilgangen legitimerer og giver anledning til drøftelse af oplevelser, som de fleste har haft, men som mange aldrig har fået sat ord på eller vidst, hvordan de skulle tackle. Der har været læserbreve om, at 'det var på tide', i undervisningsforløb har reaktionerne generelt været positive – men ind i mellem virker tilgangen dog også provokerende på modtagerne.

Anekdoter fra det virkelige liv i alkoholforebyggelsen i Guldborgsund Kommune:

Grete Odder Nielsen: – Jeg blev for nyligt ringet op af en institutionsleder, som bad om hjælp til at udarbejde en lokal alkoholpolitik. Jeg fortalte, at jeg ville sende ham forskelligt materiale, som kunne hjælpe ham videre. I den forbindelse fortalte jeg om rapporten vedrørende passiv drikning, som jeg gerne ville sende med. 'Passiv drikning?' siger han. 'Ja,' forklarer jeg, 'lidt på lige fod med passiv rygning'. 'Ja, men man bliver jo skadet af passiv rygning,' siger han. 'Ja,' siger jeg, 'men det kan man også blive af passiv drikning'. Han fortæller, at han ikke mener, at man kan blande sig i folks privatliv – og jeg får sagt, at lige nu blander vi os alt for lidt i Danmark mht. alkohol til stor skade for den drikkende og dennes

omgivelser. Vi snakker lidt frem og tilbage om det. 'Nå', siger han til sidst med smil i stemmen, 'jeg kan godt høre, at du er lidt af en fagidiot!'

Anekdoten illustrerer det skisma, som deler vandene i debatten – omkring det ideologiske spørgsmål om ansvar: Er hensynsløs alkoholadfærd en privat sag, som andre ikke skal blande sig i, eller er skadesvirkningerne store nok til, at omgivelserne har pligt til at blande sig? For blot få år siden var den generelle holdning, at rygning er en privat sag, men på kort tid er holdningen og adfærd ændret, fordi vi har fået fokus på passiv rygning. Vi håber derfor på en lignende udvikling i forhold til alkohol.

SUNDHEDSPOLITIK VEDRØRENDE ALKOHOL

GULDBORGSUND KOMMUNE ØNSKER, at borgerne har sunde alkoholvaner, og at færre borgere mistrives af andres alkoholforbrug. Vi vil derfor nedsætte et tværfagligt alkoholråd, som skal udarbejde en alkoholpolitisk handleplan baseret på anbefalingerne fra 'Sund By Netværket' og 'Børn i Familier med Alkoholproblemer' med henblik på en mere systematisk og sammenhængende indsats inden for alkoholområdet, som kan skabe rammer for en mere sikker og social hensynsfuld måde at omgås alkohol på.

Mange lokale enheder har allerede udarbejdet alkoholpolitikker og handleplaner, og flere institutioner på børne-skoleområdet er på vej. Kommunens direktion har netop besluttet, at der i løbet af de næste 2 år skal udarbejdes en overordnet indsatspolitik for alkohol, lokale alkoholindsatspolitikker for hvert område (fx ældre-, psykiatri-, handicapområdet osv.) samt at der nedsættes arbejdsgrupper til at udarbejde lokale handleplaner på hver enkelt institution/område. Pilotundersøgelsen om passiv drikning bliver inspirationsmateriale for disse arbejdsgrupper for at sikre, at perspektivet inddrages, idet det at blive udsat for passiv drikning (af andre borgere eller derhjemme) kan påvirke en medarbejders trivsel og dermed også arbejdspladsen.

HANDLEPUNKTER – HVAD VIL VI?:

- Udarbejde en overordnet alkoholpolitik omfattende alle kommunale arbejdspladser, skoler og institutioner.
- Sikre alkoholfri zoner i byer og i lokalsamfund – specielt for børn og unge.
- Oplyse om konsekvenserne af et stort alkoholforbrug, give borgeren mulighed for indsigt i egen sundhedstilstand og informere om kommunens sundhedsfremmende og forebyggende indsats.
- Uddanne mere frontpersonale på familieområdet m.h.p. tidlig opsporing og støtte af børn i familier med alkoholproblemer.
- Uddanne flere KRAM-ambassadører på kommunale og private institutioner og arbejdspladser.
- Deltage i nationale og lokale alkoholkampagner for at skabe fokus på den danske alkoholkultur og dens konsekvenser.
- Undersøge alkoholproblemets omfang og konsekvenser for kommunens borgere for at kunne udvikle relevant og målrettet hjælp.

HVAD GØR VI?

Passiv drikning inddrages i alle kommunens tiltag vedrørende alkohol:

- Alkoholrådet sætter fokus på passiv drikning.
- For at forebygge imod passiv drikning etableres alkoholfri zoner på samme måde som de nu velkendte røgfri zoner.
- Når borgere henvender sig til sundhedsvæsenet indgår spørgsmål om alkoholvaner rutinemæssigt. Fremover vil borgerne også blive spurgt om de udsættes for passiv drikning, samt blive oplyst om, hvor man kan søge råd og vejledning.
- Kommunen har de sidste to år uddannet 120 nøglepersoner til at skabe fokus på sundhedsfremme og forebyggelse på arbejdspladserne i kommunen i forhold til Kost, Rygning, Alkohol, Motion – og trivsel. Fremover vil også passiv drikning indgå i KRAM-ambassadøruddannelsen.
- Pilotundersøgelsen om passiv drikning var den første undersøgelse af sin slags i kommunen. I fremtidige lokale kampagner, undersøgelser og statistikker på sundhedsområdet vil der være fokus på passiv drikning.

alkoholproblemet (med 14 dages behandlingsgaranti), hvilket i praksis betyder, at kommunen først må opfylde disse lovgivningsmæssige krav, før der kan tilbydes pårørendebehandling, selv om der er meget stort behov for dette.

Et andet tiltag er, at man i alkoholbevillinger stiller krav om, at unge under 18 år ikke må være til stede efter kl. 2:00 om natten på diskoteker, barer mv. (enkelte andre steder i landet har formået at gennemføre en kl. 23:00-regel). Denne praksis blev allerede startet af den gamle Nykøbing Falster kommunes bevillingsråd og politikreds (i samarbejde med den gamle kommunes alkoholråd). Praksissen er nu blevet udvidet til hele Lolland-Falsters og Sydsjællands politikredse. Baggrunden for denne praksis er ønsket om at få de unge væk fra gaden i de 'farlige morgentimer', hvor flere statistisk udsættes for vold. Med andre ord er baggrunden at forebygge mod passiv drikning⁽⁶⁾.

Nye initiativer

Som nævnt i sidste nummer af STOF indgik pilotundersøgelsen om passiv drikning som en del af den lokale kampagne 'Vi sætter spot på A'et i KRAM'. Kampagnen satte også fokus på kommunens nye sundhedspolitik, heriblandt især kommunens holdninger om, at alkohol ikke er en privatsag, og at det er vigtigt at handle, hvis man observerer alkoholproblemer. I denne forbindelse blev der udviklet handleguider til borgere, som er tilgængelige på kommunens hjemmeside⁽⁷⁾. Ved at klikke på en af overskrifterne: 'Jeg er bekymret

for en kollega', 'Jeg er bekymret for et barn i en familie med alkoholproblemer', 'Jeg er bekymret for min samlever', 'Jeg er bekymret for en, jeg kender' eller 'Jeg er bekymret for mit eget alkoholforbrug' – kan borgerne finde råd og vejledning, der kan hjælpe dem videre. Derudover kan de finde materiale fra Sundhedsstyrelsen samt kontaktinformation til Center For Afhængighed (CFA), hvor borgere kan henvende sig og få råd, vejledning og hjælp i ovennævnte situationer.

Det første egentlige tiltag, der er iværksat efter undersøgelsens offentlighedsrapport, er, at rusmiddelforebyggelsen i kommunens 8. klasser er udvidet. Rusmiddelforebyggelse blev i efteråret 2007 hjemtaget af kommunen efter at have været varetaget af regionen og varetages nu af CFA's ungekonsulenter i samarbejde med SSP og politiet. En uventet sidegevinst ved selv at varetage undervisningen har vist sig at være, at børnene tør henvende sig i CFA, når de oplever problemer, fordi de allerede kender behandlerne fra undervisningen. I undervisningen har fokus hidtil kun været på de unges egne erfaringer og forestillinger om alkohol og rusmidler, og der er i den forbindelse blevet uddelt spørgeskemaer i klasserne, der skulle afdække disse spørgsmål. Men fra dette efterår er også spørgsmål vedrørende de unges erfaringer med at blive udsat for passiv drikning inddraget i spørgeskemaet og i undervisningen. De unge får i denne forbindelse oplyst, at de kan henvende sig til CFA's ungekonsulenter, hvis de er påvirket af andres alkoholadfærd.

Til undervisningen i skoleklasserne afprøver CFA i øjeblikket et klik-sæt, hvor spørgsmålene i spørgeskemaet præsenteres på power point, mens eleverne kan klikke ja eller nej på en lille 'klikker,' som de hver især har fået udleveret. Systemet udregner med det samme svarene og præsenterer resultaterne i grafer og kurver i power point. Derved kan de unge med det samme se, at de ikke er alene om deres eventuelle oplevelser, hvilket kan være en styrke, idet oplevelsen af at være den eneste i verden med en given problematik ofte kan afholde mennesker fra at tale om deres oplevelser og søge hjælp. I slutningen af skoleåret kan statistikker fra kommunens skoler sammenføres, og det bliver således muligt at vurdere, hvor mange elever, der udsættes for passiv drikning. I fremtiden vil det evt. også blive muligt at vurdere, om det kommunale fokus på passiv drikning har en effekt, fx ved at undersøge om færre unge udsættes for passiv drikning.

Mht. at inddrage spørgsmål om passiv drikning i fremtidige undersøgelser er det allerede nu planlagt, at kommunen i en ny analyse af sygefravær på ældreområdet skal inddrage spørgsmål herom. I denne forbindelse er det besluttet, at man både vil spørge ind til medarbejderes egne alkoholvaner, og om de udsættes for passiv drikning, for at se eventuelle nye mønstre i årsager til sygefravær.

Kommunen udbyder en KRAM-ambassadøruddannelse til sine medarbejdere. Uddannelsen er under udvikling i øjeblikket, således at

den i fremtiden forventes at blive en obligatorisk suppleringsuddannelse i sundhed og trivsel for alle kommunens sikkerhedsrepræsentanter og – ledere (i alt ca. 300 personer). Det er oplagt at inddrage passiv drikning som en vinkel i uddannelsesforløbet, således at sikkerhedsrepræsentanterne ud over at få viden om, hvor man kan få hjælp i forbindelse med kollegaer, der drikker, også bliver opmærksomme på, hvor man kan søge råd og vejledning, hvis en kollega mistrives, fordi vedkommende udsættes for passiv drikning.

Ud over kommunens KRAM-ambassadørkoncept, har CFA som udviklingsmål for 2010 at ville tilbyde kompetenceudvikling til frontpersonalet på arbejdsmarkedsområdet, således at jobcentrets medarbejdere får en ny opmærksomhed på såvel alkohol som passiv drikning. Jobcentrets personale skal ikke uddannes som alkoholbehandlere, men de skal lære at være opmærksomme på problemstillinger i forhold til alkohol samt andre rusmidler og videreformidle, hvor borgerne kan søge hjælp.

Endvidere vil CFA fra januar 2010 i samarbejde med regionen få en ny opsøgende behandler på Nykøbing F. Sygehus, og tilgangen vil her – som i alkoholbehandlingen – være en relationstilgang. Det betyder i praksis, at det i forbindelse med en samtale med en patient med et alkoholproblem vil være naturligt at foreslå inddragelse af patientens nærmeste pårørende i samtaler på sygehuset og efterfølgende i CFA.

Endelig er der planer om at lave forskelligt materiale, der eksponerer fokuset på passiv drikning over

for borgerne. Der er planer om at trykke go-cards og plakater med lidt provokerende spørgsmål som: 'Hvordan virker du på andre, når du er fuld? Tør du spørge dine nærmeste?' Samt spørgsmål som 'Bliver du også udsat for passiv drikning? Du er ikke alene.' Desuden vil der blive udarbejdet en letlæselig pixi-udgave af undersøgelsen om passiv drikning, eventuelt suppleret med trykte handleguider om, hvad man kan gøre i forskellige situationer, a la de handleguider, der allerede er lagt ud på internettet. Formålet med disse materialer er at bevare det fokus og den italesættelse, der er skabt omkring passiv drikning i Guldborgsund Kommune.

Perspektivering

I England fremlægger chef-embedslægen årligt en række anbefalinger til udvikling af folkesundhedsområdet. I 2008 argumenterede han for, at samfundet skal gøre en aktiv indsats og anerkende passiv drikning som et nyt hovedindsatsområde. Begrundelsen er bl.a., at mennesker

i alle grupper af samfundet udsættes for og skades af passiv drikning, idet den enkeltes alkoholadfærd bl.a. fører til vold, trafikuheld, familieproblemer og omsorgssvigt og derudover koster samfundet milliarder af pund. Han udtrykker, at der er behov for en national anerkendelse af, at passiv drikning i endnu højere grad end passiv rygning har omfattende konsekvenser. Slutteligt fremlægger han et regnestykke, hvor han argumenterer for, at der vil kunne spares over en milliard pund og mange menneskeliv, hvis man hæver alkoholpriserne^(8,9). Med andre ord italesætter chef-embedslægen problemstillingen vedrørende passiv drikning – frem for den traditionelle problemstilling vedrørende de individuelle helbredsmæssige skader – som begrundelsen for gennemførelsen af en klassisk forebyggelsesstrategi, nemlig en forhøjelse af alkoholafgifterne.

Guldborgsund Kommune ønsker også at implementere klassiske forebyggelsesstrategier og nå mål, såsom at mindske alkoholudbuddet,

udskyde unges debutalder i forhold til alkohol og nedbringe det samlede alkoholforbrug. Dog vil begrundelsen i fremtiden ikke alene være helbredsmæssige konsekvenser, men også konsekvenser for omgivelserne. Vi har en fælles alkohol- og beruselseskultur, og derfor vedkommer det at blive udsat for passiv drikning os alle. Alle kan blive udsat for passiv drikning – i trafikken, på gaden eller som vidner til andre, der mistroves i forbindelse med alkohol. Med italesættelsen af passiv drikning – **tror og håber vi** – at kommunen kan bidrage til at skabe rammer for sundere alkoholvaner (fx i lokale alkoholpolitikker og handleplaner), ligesom – **vi tror og håber** – at det bliver mere legitimt at drøfte negative oplevelser og handle på dem. ■

KREDITERING

Styregruppen vil gerne takke psykolog Lena Bjerrum Bach, projektleder for 'Børn i Familier med Alkoholproblemer', for mange indsigtfulde kommentarer og forslag i forbindelse med såvel planlægningen af pilotundersøgelsen om passiv drikning som i forbindelse med formidlingen af undersøgelsens resultater.

NOTER

1. Sundhedspolitik 2009. Guldborgsund Kommune.
2. Sundhedsprofil. Guldborgsund Kommune. 2006.
3. KRAM-profil, Guldborgsund Kommune. Statens Institut for Folkesundhed. 2008.
4. Goldberg, H.: Pilotundersøgelse om passiv drikning i Guldborgsund Kommune. Guldborgsund Kommune. 2009.
5. Bach, L.B. m.fl.: Børn i familier med alkoholproblemer. Erfaringer og anbefalinger fra Guldborgsund Kommunes indsats 'Børn i familier med alkoholproblemer'. Guldborgsund Kommune.
6. Kilde: Pilborg, B. SSP-konsulent, Guldborgsund Kommune.
7. Se handleguiderne på www.guldborgsundhed.dk under 'alkohol'.
8. Donaldson, Sir L.: 150 Years of the Annual Report of the Chief Medical Officer. Department of Health. 2008.
9. Filmklip med chef-embedslægen: www.dh.gov.uk/en/News/Media/DH_096274

RETTELSE:

I artiklen 'Passiv drikning - en ny strategi i alkoholforebyggelsen' i STOF nr. 13 bragte vi en graf, der viste fordelingen over gener hos personer, der havde været udsat for passiv drikning inden for det sidste år. Ved layout rykkede teksten sig desværre. Derfor gentrykker vi her grafen med den rigtige tekst.

FORMER FOR GENER OG PÅVIRKNINGER INDEN FOR DET SIDSTE ÅR

